

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 12, Αρ. 1 (2023)

ICODL2023

Πρακτικά του 12^{ου} Συνεδρίου

για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
Η εξ αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή

Αθήνα, 24 έως 26 Νοεμβρίου 2023

Τόμος 1

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αντώνης Λιοναράκης

Ευαγγελία Μανούσου

ISBN 978-618-5335-19-9
ISBN SET 978-618-82258-5-5

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών,
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Ελληνικό Δίκτυο
Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Το Μανιφέστο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης υπό το πρίσμα της UNESCO και των Ηνωμένων Εθνών

Νόρα Νεκταρία Σακκούλα, Αντώνης Λιοναράκης,
Ευαγγελία Μανούσου, Αντωνία-Μαρία Χαρτοφύλακα,
Σοφία Παπαδημητρίου, Βασιλική Ιωακειμίδου

Copyright © 2024, Νόρα Νεκταρία Σακκούλα, Αντώνης Λιοναράκης,
Ευαγγελία Μανούσου, Αντωνία-Μαρία Χαρτοφύλακα, Σοφία
Παπαδημητρίου, Βασιλική Ιωακειμίδου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Το Μανιφέστο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης υπό το πρίσμα της UNESCO και των Ηνωμένων Εθνών

The Manifesto of Open and Distance Education in the light of UNESCO and the United Nations

Νεκταρία Σακκούλα
Υποψήφια Διδάκτωρ ΑεξΑΕ
ΣΑΕ, Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο
nora_skl@hotmail.com

Αντώνης Λιοναράκης
Καθηγητής ΑεξΑΕ
ΣΑΕ, Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο
alionar@eap.gr

Ευαγγελία Μανούσου
Επίκουρη Καθηγήτρια ΑεξΑΕ
ΣΑΕ, Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο
manousoug@eap.gr

**Δρ. Αντωνία-Μαρία
Χαρτοφύλακα**
Καθηγήτρια-Σύμβουλος/ ΣΕΠ
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
chartofylaka.antonina@ac.eap.gr

Δρ. Σοφία Παπαδημητρίου
Καθηγήτρια-Σύμβουλος/ ΣΕΠ
Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο
papadimitriou.sofia@ac.eap.gr

Δρ. Βασιλική Ιωακειμίδου
Καθηγήτρια-Σύμβουλος/ ΣΕΠ
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
ioakeimidou.vasiliki@ac.eap.gr

Περίληψη

Στο άρθρο αυτό επιχειρείται η ερμηνεία της *Διακήρυξης για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (ΑεξΑΕ) σε συνάρτηση με το *Άρθρο 26* των Ηνωμένων Εθνών που ορίζει την εκπαίδευση ως βασικό Ανθρώπινο Δικαίωμα και τη *Διακήρυξη του Incheon*, η οποία, ορμώμενη από το *Άρθρο 26*, δημιουργεί μία ατζέντα εκπαιδευτικών αλλαγών για τη σύγχρονη εποχή. Η ΑεξΑΕ, με αφετηρία τον 19^ο αιώνα, αποτελεί τον πυλώνα της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε περιπτώσεις δυσκολιών και κρίσεων και εξασφαλίζει την ισότητα και τη δημοκρατικότητα στην εκπαίδευση, παρέχοντας εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε όλους τους ανθρώπους και υπό όλες τις συνθήκες. Μέσω της ερμηνείας της *Διακήρυξης της ΑεξΑΕ*, η οποία αποτελεί το μανιφέστο της, γίνεται φανερό ότι οι αρχές της ΑεξΑΕ έχουν θεμελιωθεί με βάση το *Άρθρο 26*, ενώ η αξιοποίηση της ΑεξΑΕ έχει τη δυναμική να συμβάλει στην εκπλήρωση των στόχων που έχουν τεθεί στη *Διακήρυξη του Incheon*. Η ΑεξΑΕ εκδημοκρατίζει την εκπαιδευτική διαδικασία, ενισχύει τη διαπολιτισμικότητα και την επικοινωνία ανάμεσα σε πρόσωπα, ιδρύματα και φορείς, καλλιεργεί τις απαραίτητες

δεξιότητες που συνδέονται με την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των κοινωνιών και εν τέλει, ενισχύει τη συμμετοχή των ανθρώπων στην Κοινωνία των Πολιτών, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Λέξεις-κλειδιά:

Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Κοινωνία των Πολιτών, προσβασιμότητα, διαπολιτισμικότητα, δεξιότητες, ανάπτυξη, βιωσιμότητα

Abstract

This article attempts to interpret the Declaration of Open and Distance Education (ODE) in relation to *Article 26* of the United Nations, which defines education as a basic Human Right, and the Incheon Declaration, which, inspired by *Article 26*, creates an agenda for educational change in the modern era. ODE, originating in the 19th century, has been the pillar of the educational process in times of hardship and crisis and it has been ensuring equity and democracy in education, providing all people with educational opportunities under all conditions. Through the interpretation of the ODE Declaration, which actually constitutes its manifesto, it becomes clear that the ODE principles are founded on the basis of *Article 26* and the ODE utilisation has the potential to contribute to the fulfilment of the goals outlined in the Incheon Declaration. ODE democratizes the educational process, enhances interculturalism and communication among individuals, institutions and organisations, cultivates the necessary skills linked to the development and sustainability of societies and, ultimately, enhances people's participation in Civil Society, both at national and international level.

Key-words:

Open and Distance Education, Human Rights, Civil Society, accessibility, interculturalism, skills, development, sustainability

Εισαγωγή

Ο σκοπός του άρθρου αυτού είναι η σύνδεση της ΑεξΑΕ, όπως αυτή περιγράφεται στη *Διακήρυξη για την ΑεξΑΕ* (Λιοναράκης, Μανούσου, Χαρτοφύλακα, Παπαδημητρίου, & Ιωακειμίδου, 2020) (βλ. Παράρτημα 1, σελ.15), με το *Άρθρο 26* του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (United Nations, 1948) και τη *Διακήρυξη του Incheon* (UNESCO, 2015a, 2015b, 2015c) και η τεκμηρίωσή της ως μία ολοκληρωμένη εκπαιδευτική μεθοδολογία που έχει τη δυναμική να ανταποκριθεί στις σύγχρονες εκπαιδευτικές προκλήσεις και απαιτήσεις. Για την ανάπτυξη του άρθρου, ακολουθείται η εξής δομή, η οποία βασίζεται στις ενότητες και στα στοιχεία που παρουσιάζονται στο *μανιφέστο της ΑεξΑΕ*: στην πρώτη ενότητα γίνεται αναφορά στην ανοικτότητα και την προσβασιμότητα που χαρακτηρίζουν την ΑεξΑΕ. Στη δεύτερη ενότητα, αναπτύσσεται η σχέση της ΑεξΑΕ με τη διαπολιτισμικότητα και την Κοινωνία των Πολιτών, ενώ η τρίτη ενότητα αναφέρεται στο μεθοδολογικό πλαίσιο που αξιοποιείται στην ΑεξΑΕ και τις δεξιότητες που καλλιεργούνται. Τέλος, στην τέταρτη ενότητα ακολουθούν τα συμπεράσματα και η συζήτηση όσων παρουσιάστηκαν.

Η *Διακήρυξη για την ΑεξΑΕ* (Λιοναράκης κ.συν., 2020), η οποία αποτελεί το *μανιφέστο* της, δημοσιεύτηκε και υπογράφηκε από δεκάδες επιστήμονες με σκοπό τον προσδιορισμό των ορίων, των αρχών και του φιλοσοφικού πλαισίου της ΑεξΑΕ στην Ελλάδα. Η φιλοσοφία της ανοικτότητας και της εκπαίδευσης από απόσταση, με αφετηρία τον 19^ο αιώνα – αρκετά νωρίτερα από την ψήφιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του *Άρθρου 26* για την εκπαίδευση (United Nations, 1948) – έχει τη δυνατότητα να εξασφαλίσει την ισότητα και την παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών σε όσους ανθρώπους τις έχουν στερηθεί για τον οποιονδήποτε λόγο (πρόθεση που πρωτύτερα επηρέασε τον δυτικό κόσμο μέσω της εκκλησίας, των οργανωμένων κοινοτικών δομών και των κολλεγίων των εργατικών συνδικάτων στη Μεγάλη Βρετανία) και αποτελεί την επιτομή της δημοκρατικότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων διαχρονικά (Λιοναράκης κ.συν., 2020). Επομένως, η ΑεξΑΕ έχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις για ανάπτυξη και δημιουργία βιώσιμων κοινωνιών και κοινοτήτων, γεγονός που τεκμηριώνεται, μέσω του *μανιφέστου* της.

Το μανιφέστο, λοιπόν, μπορεί να αποτελέσει τον σύνδεσμο της ΑεξΑΕ, τόσο με το Άρθρο 26 των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που κατοχυρώνει την εκπαίδευση ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα (United Nations, 1948), όσο και με τη Διακήρυξη του Incheon (UNESCO, 2015a, 2015b, 2015c). Η Διακήρυξη του Incheon (UNESCO, 2015a, 2015b, 2015c) ενσαρκώνει τις ιδέες του παγκόσμιου κινήματος Εκπαίδευση για όλους/-ες (Education For All), το οποίο ξεκίνησε το 1990 και υποστηρίζει την παγκόσμια πρόσβαση στη βασική εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση (UNESCO, 2015b). Η Διακήρυξη του Incheon αφορά στην Ποιοτική Εκπαίδευση, η οποία είναι ο τέταρτος από μία σειρά 17 στόχων που έχουν τεθεί από τα Ηνωμένα Έθνη (UNESCO 2015a, 2015b, 2015c), ώστε να προάγουν τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη. Μάλιστα, η Ποιοτική Εκπαίδευση αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει, παράλληλα, τομείς, όπως η υγεία, η εργασία και η κλιματική αλλαγή (UNESCO, 2015a, 2015b). Πιο συγκεκριμένα, οι βασικότεροι πυλώνες του στόχου της Ποιοτικής Εκπαίδευσης αφορούν στην προσβασιμότητα, την ισότητα, τη συμπερίληψη, την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων, την ποιότητα, τη δια βίου μάθηση και την καλλιέργεια όλων των δεξιοτήτων (γνωστικών, κινητικών κτλ.) (UNESCO, 2015a, 2015b, 2015c). Στην ουσία, ο στόχος αυτός διαμορφώνει ένα πλαίσιο ανάπτυξης στην εκπαίδευση από το 2015 ως το 2030, το οποίο δημιουργεί μία παγκόσμια εκπαιδευτική πολιτική με στόχους και έμφαση στη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Life Long Learning Platform, 2015; UNESCO, 2015a, 2015b, 2015c; United Nations, 1948). Η ΑεξΑΕ προσφέρει εκείνο το εκπαιδευτικό περιβάλλον και τη μεθοδολογία, όπου οι προϋποθέσεις του στόχου της UNESCO (2015a) για Ποιοτική Εκπαίδευση ενεργοποιούνται και ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης ως Ανθρώπινο Δικαίωμα επαληθεύεται (United Nations, 1948).

1. **Ανοικτότητα και προσβασιμότητα**

Η πρώτη παράγραφος του Άρθρου 26 (United Nations, 1948) σχετίζεται με την προσβασιμότητα, η οποία θα έπρεπε να είναι αυτονόητη σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθώς και με τον υποχρεωτικό χαρακτήρα που θα έπρεπε να έχει η βασική έστω εκπαίδευση. Ασφαλώς, η Διακήρυξη του Incheon (UNESCO, 2015a)

βασίζεται στο Άρθρο 26 (United Nations, 1948) και υπογραμμίζει τη σημασία της δωρεάν ποιοτικής εκπαίδευσης από τη νηπιακή ηλικία και καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής. Κοινωνίες με έντονα οικονομικά προβλήματα θα πρέπει να υιοθετήσουν εναλλακτικούς τρόπους εκπαίδευσης και να δώσουν λύσεις ως προς την οικονομική συμμετοχή των σπουδαστών/-τριών (UNESCO, 2015a, 2015b). Επιπροσθέτως, η *Διακήρυξη του Incheon* λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς το Άρθρο 26 και τονίζει ότι η πρόσβαση στην εκπαίδευση θα πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους/-ες υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών καταστροφών, των πολέμων και των πανδημιών, όχι μόνο κατά τη διάρκεια των κρίσεων αυτών, αλλά και κατά την περίοδο της ανάκαμψης (UNESCO, 2015a, 2015b).

Συνολικά, όλη η φιλοσοφία του τέταρτου στόχου της UNESCO (2015a, 2015b) για *Ποιοτική Εκπαίδευση* συνοψίζεται στο εξής συμπέρασμα: *Κανένας εκπαιδευτικός στόχος δεν πρέπει να θεωρείται ότι έχει επιτευχθεί, εκτός αν έχει επιτευχθεί από όλους/-ες* (UNESCO, 2015a). Φυσικά, η δήλωση αυτή, αν και μη εφικτή και ρεαλιστική, έχει πολλές προεκτάσεις και δεν αφορά μόνο στην πρόσβαση στην εκπαίδευση υπό την έννοια της φοίτησης σε οποιαδήποτε βαθμίδα.

Κατά τον 21^ο αιώνα, η προσβασιμότητα σχετίζεται, επίσης, με την ελεύθερη πρόσβαση:

- στην τεχνολογία,
- την πληροφορία,
- και τις κατάλληλες για όλους/-ες υποδομές και τις αναγκαίες παροχές (UNESCO, 2015a, 2015b).

Συνεπώς, δεν είναι δυνατόν να αναφερόμαστε σε *Ποιοτική Εκπαίδευση*, αν – εκτός άλλων – δεν πληρείται η προσβασιμότητα στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Σε αντίθετη περίπτωση, η εκπαίδευση καταλήγει και πάλι να αποκλείει ένα μεγάλο ποσοστό των ανθρώπων, εξαιτίας του φύλου, της ηλικίας, της τοποθεσίας, της σωματικής κατάστασης και της καταγωγής (Farahani, 2012; Hussein, n.d.; Papadakis, Bitsis, & Lionarakis, 2002).

Η προσβασιμότητα, όπως περιγράφεται παραπάνω, είναι άμεσα συνδεδεμένη και εντάσσεται στην ευρύτερη φιλοσοφία της ανοικτότητας. Η ανοικτότητα στην εκπαίδευση αποτελεί συνώνυμο της δημοκρατικότητας, της ελευθερίας και της

ισότητας. Σε ένα ανοικτό εκπαιδευτικό σύστημα, οι σπουδαστές/-τριες έχουν ελεύθερη πρόσβαση (Baker, 2016; Cronin, 2017; Jones, 2015; Mishra, 2017; Wiley, 2006):

- στην (Τριτοβάθμια) Εκπαίδευση ανεξάρτητα από το κόστος, τις προηγούμενες ακαδημαϊκές επιτυχίες, το πολιτιστικό και οικονομικό υπόβαθρο,
- στους εκπαιδευτικούς χώρους (ιδρύματα, βιβλιοθήκες κ.ά.),
- στα τεχνολογικά μέσα και
- στο εκπαιδευτικό υλικό.

Επιπλέον, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει το Κέντρο Πληροφοριών Εκπαιδευτικών Πόρων (Education Resources Information Center – ERIC), διευκρινίζεται ότι η ανοικτότητα συνδέεται με την αυτονομία των σπουδαστών/-τριών, τον υποστηρικτικό ρόλο των εκπαιδευτικών, καθώς και την ευελιξία ως προς τον χρόνο, τον τόπο, τον ρυθμό και την επιλογή του εκπαιδευτικού υλικού, πάντα με κοινό παρονομαστή την κατοχύρωση του δικαιώματος ελεύθερης επιλογής των σπουδαστών/-τριών ως προς την εκπαίδευσή τους (Jones, 2015).

Στην ουσία, όπως αναφέρεται στο μανιφέστο της ΑεξΑΕ (Λιοναράκης κ.συν., 2020), η ανοικτότητα υποδηλώνει τον σεβασμό και διαμορφώνει ένα δημοκρατικό εκπαιδευτικό σύστημα, του οποίου ο πυρήνας είναι, εν τέλει, η προσβασιμότητα. Παράλληλα, εξασφαλίζει στους/στις σπουδαστές/-τριες την ευκαιρία συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στη διαμόρφωση της ακαδημαϊκής τους ζωής και κατ' επέκταση, ενισχύει την ενεργή συμμετοχή τους στην Κοινωνία των Πολιτών (Λιοναράκης κ.συν., 2020).

Στη διακήρυξη της UNESCO (2015a, 2015b), γίνεται λόγος για συνέχιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε περιπτώσεις κρίσης. Η ΑεξΑΕ αποτελεί μονόδρομο σε τέτοιες συνθήκες. Η ΑεξΑΕ, όπως καταγράφεται στο μανιφέστο της, δεν είναι υποκατάστατο της συμβατικής εκπαίδευσης, αλλά λειτουργεί ανεξάρτητα, συμπληρωματικά ή/και ενισχυτικά, όταν κριθεί απαραίτητο. Με άλλα λόγια, η ΑεξΑΕ είναι αυτή η εκπαιδευτική μεθοδολογία που, τελικά, εξασφαλίζει την προσβασιμότητα και δίνει λύσεις στις δυσκολίες των εκπαιδευτικών και των σπουδαστών/-τριών (Λιοναράκης κ.συν., 2020).

Συνολικά, η ΑεξΑΕ έχει τη δυνατότητα να καλύψει τις ανάγκες των σπουδαστών/-τριών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και σε οποιοσδήποτε συνθήκες (Ofoegbu, 2010), καθώς είναι δυνατόν να λειτουργήσει είτε ως μορφή βασικής εκπαίδευσης είτε ως δεύτερη ευκαιρία για τις ευάλωτες ομάδες (πρόσφυγες, έγκλειστοι/-ες, γυναίκες σε αναπτυσσόμενες χώρες, άνεργοι/-ες κτλ.) (Antonopoulou, Giannoulis, Theodorakopoulos, & Halkiopoulos, 2022; Pandey, 2021). Έτσι, εξασφαλίζει την ισότητα στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες και προάγει την ιδέα μιας καθολικά ανθρωπιστικής εκπαίδευσης, χωρίς αποκλεισμούς ή εξαιρέσεις και πάντα, με άξονα τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Farahani, 2012; Kawachi, 2008; UNESCO, 2002 όπ.αναφ. στο Ofoegbu, 2010).

2. **ΑεξΑΕ, διαπολιτισμικότητα και Κοινωνία των Πολιτών**

Η εκπαίδευση έχει βασικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας, έτσι ώστε να προάγεται ο σεβασμός, η ελευθερία και η διαπολιτισμικότητα, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, με απώτερο στόχο τη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης (Life Long Learning Platform, 2015; UNESCO, 2015a, 2015b; United Nations, 1948). Οι σύγχρονες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό ετερογένειας. Όλοι/-ες οι πολίτες δύνανται να έχουν ενεργό ρόλο, να συμμετέχουν στη διαμόρφωση των κοινωνικών δομών και με τη συμμετοχή τους αυτή, να συγκροτούν την Κοινωνία των Πολιτών (Λιοναράκης, 2013; Λιοναράκης κ.συν., 2020). Στην Κοινωνία των Πολιτών, η δημοκρατικότητα, η αποδοχή και ο σεβασμός αποτελούν προϋποθέσεις και δεν νοείται η ύπαρξη διακρίσεων σε οποιοδήποτε επίπεδο (Λιοναράκης, 2013; Λιοναράκης κ.συν., 2020).

Η ΑεξΑΕ πρεσβεύει ακριβώς αυτές τις αρχές. Αρχικά, η ΑεξΑΕ δίνει έμφαση στην αυτονομία των σπουδαστών/-στριών, καθιστώντας τους/τις υπεύθυνους/-ες ως προς τον ρυθμό, τον τόπο, τον τρόπο και τον χρόνο της μάθησης (Papadakis κ.συν., 2002; Sakkoula, 2021, 2022). Επιπλέον, καθώς το περιβάλλον της μάθησης είναι κυρίως ψηφιακό και δεν υπάρχουν γεωγραφικά εμπόδια, ενισχύονται οι συνεργασίες και οι αλληλεπιδράσεις με άτομα με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο (Papadakis κ.συν., 2002; Sakkoula, 2021). Έτσι, οι σπουδαστές/-τριες μαθαίνουν να συνυπάρχουν και να

συνεργάζονται αρμονικά με ανθρώπους, οι οποίοι έχουν διαφορετική καταγωγή, γλώσσα, θρησκεία κτλ., στοιχείο απαραίτητο για τις παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες του 21^{ου} αιώνα.

Αυτά τα χαρακτηριστικά της ΑεξΑΕ έχουν κοινωνικές προεκτάσεις και συνδέονται με τη διατήρηση καλών και ισορροπημένων σχέσεων ανάμεσα στους ανθρώπους και τα κράτη παγκοσμίως (Ofoegbu, 2010). Η ΑεξΑΕ, μέσω της χρήσης της τεχνολογίας, σπάει το φράγμα των γεωγραφικών συνόρων, αποκτά διεθνή και ενωτικό χαρακτήρα και έχει τη δυνατότητα να προάγει τη συνεργασία ανάμεσα σε πρόσωπα, δημιουργώντας νέους διαύλους επικοινωνίας και στοχεύοντας στην αλληλοκατανόηση των κοινών κοινωνικών προβλημάτων. Παράλληλα, προάγει τη συνεργασία ανάμεσα σε ιδρύματα και οργανισμούς διαφορετικών χωρών, εξομαλύνοντας τα όποια προβλήματα προκύπτουν, λόγω διαφορετικού πολιτισμικού υπόβαθρου (Ribeiro, 2016). Συνεπώς, η αξιοποίηση της ΑεξΑΕ έχει, μακροπρόθεσμα, τη δυναμική να εκδημοκρατίσει και βελτιώσει τις διεθνείς σχέσεις, υποστηρίζοντας τη διατήρηση της ειρήνης (Kawachi, 2008; Ofoegbu, 2010). Η ΑεξΑΕ, ως μεθοδολογία, αναγάγει τη συμμετοχή στην Κοινωνία των Πολιτών από εθνικό σε παγκόσμιο επίπεδο, αφού όλοι/-ες οι πολίτες έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν στη διαμόρφωση του κοινωνικού γίνεσθαι, τόσο εντός όσο και εκτός της χώρας τους.

3. Μεθοδολογία και δεξιότητες

Σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του Άρθρου 26 (United Nations, 1948), τη Διακήρυξη του Incheon (UNESCO, 2015a, 2015b) και το μανιφέστο της ΑεξΑΕ (Λιοναράκης κ.συν., 2020), η εκπαίδευση – σε κάθε της μορφή, είτε συμβατική είτε εναλλακτική – πρέπει να στοχεύει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητας των ανθρώπων. Μέρος της ανάπτυξης αυτής αποτελεί η καλλιέργεια δεξιοτήτων, οι οποίες σχετίζονται με την απόκτηση γνώσεων, αλλά παράλληλα πρέπει να συνδέουν τους ανθρώπους με τις απαιτήσεις της εποχής, τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και να διευκολύνουν την εύρεση και διατήρηση της εργασίας (UNESCO, 2015a, 2015b, 2015c; Λιοναράκης κ.συν., 2020). Δεξιότητες, όπως η επικοινωνία, η αποδοχή, η αυτονομία, η κριτική σκέψη, η συνεργατικότητα,

η προσαρμοστικότητα, η περιγραφικότητα, η δημιουργικότητα, η αμφισβήτηση, η παρατηρητικότητα, η επιχειρηματολογία, δεξιότητες που αφορούν στην αξιολόγηση, διερεύνηση, ανάλυση, σύγκριση, ερμηνεία, επίλυση προβλημάτων, καθώς και δεξιότητες προφορικής έκφρασης και παρουσίασης συνδέονται άμεσα με τις απαιτήσεις του 21^{ου} αιώνα και είναι δυνατόν να καλλιεργηθούν μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Lionarakis, 2006; UNESCO, 2015a, 2015b).

Η ΑεξΑΕ δύναται να ενισχύσει την καλλιέργεια όλων των δεξιοτήτων, καθώς αποτελεί μια ολοκληρωμένη και προσεκτικά σχεδιασμένη εκπαιδευτική μεθοδολογία και υλοποιείται με:

- την εφαρμογή σύγχρονων πρακτικών διδασκαλίας και μάθησης,
- την ποιοτική και σχεδιασμένη χρήση της τεχνολογίας,
- και τη δημιουργία ή/και αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο, αν και έχει σχεδιαστεί με γνώμονα την ατομική μελέτη, είναι αλληλεπιδραστικό, εύστοχο, ενδιαφέρον, απαντά στις απορίες των σπουδαστών/-τριών και ως εκ τούτου, δυναμικά υιοθετεί τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού (Λιοναράκης κ.συν. 2020).

Η μεθοδολογία της ΑεξΑΕ, στο σύνολό της, συνοψίζεται στη φράση **τους/τις μαθαίνουμε πώς να μαθαίνουν** (Λιοναράκης κ.συν., 2020). Η ΑεξΑΕ δημιουργεί αυτόνομους/-ες σπουδαστές/-τριες, ενώ, ταυτόχρονα, μέσω των ομαδικών δραστηριοτήτων, ενισχύει τις αλληλεπιδράσεις, την ελεύθερη έκφραση και την εμπλοκή τους στη μαθησιακή διαδικασία (Λιοναράκης κ.συν., 2020). Επιπλέον, η αξιοποίηση της τεχνολογίας διευκολύνει την επικοινωνία και βελτιώνει, ταυτόχρονα, τις ψηφιακές δεξιότητες των σπουδαστών/-τριών. Συνολικά, η μεθοδολογία της ΑεξΑε, συνδυάζοντας τη σύγχρονη και την ασύγχρονη εκπαίδευση, βοηθά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας με τέτοιο τρόπο, ώστε οι σπουδαστές/-τριες να αποκτούν ανεξαρτησία, αυτονομία στη μάθηση, κριτική σκέψη και τη δυνατότητα να **μετουσιώνουν την πληροφορία σε γνώση**, στοιχείο που αποτελεί ζητούμενο σε όλο το φάσμα της εκπαίδευσης και σε κάθε της μορφή (Λιοναράκης κ.συν., 2020).

4. Συζήτηση

Το άρθρο αυτό επιχειρεί να συνδέσει τη *Διακήρυξη της ΑεξΑΕ*, η οποία αποτελεί το μανιφέστο της ΑεξΑΕ (Λιοναράκης κ.συν., 2020), με το *Άρθρο 26* των Ηνωμένων Εθνών (United Nations, 1948) και τη *Διακήρυξη του Incheon* (UNESCO, 2015a, 2015b) και να τεκμηριώσει την ΑεξΑΕ, ως μία ολοκληρωμένη εκπαιδευτική μεθοδολογία, της οποίας οι αρχές υποστηρίζουν με κάθε τρόπο την ισότητα, τη δημοκρατικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και βρίσκονται σε απόλυτη συμφωνία με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Στην ουσία, στο μανιφέστο της ΑεξΑΕ διαχέονται οι ιδέες του *Άρθρου 26*, καθώς και οι σύγχρονοι εκπαιδευτικοί στόχοι που προτείνονται στη *Διακήρυξη του Incheon*, ως εξέλιξη του *Άρθρου 26* και του κινήματος Εκπαίδευση για όλους/-ες, με στόχο τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη. Έτσι, το μανιφέστο αποδεικνύει τη διαχρονικότητα της ΑεξΑΕ, συνδέει το παρελθόν, με το παρόν και το μέλλον και αποτελεί τεκμήριο της μεθοδολογικής της πληρότητας.

Το πρώτο μέρος του ονόματος της ΑεξΑΕ αναφέρεται στην Ανοικτή Εκπαίδευση, η οποία αποτελεί το πιο δημοκρατικό πρόσωπο της εκπαίδευσης. Η φιλοσοφία της ανοικτότητας προσδίδει ανθρωπιστικό χαρακτήρα στην εκπαίδευση. Η προσβασιμότητα, ως δείκτης ανοικτότητας, είναι εκείνο το χαρακτηριστικό της ΑεξΑΕ που συνάδει και υποστηρίζει περισσότερο από οτιδήποτε το πανανθρώπινο δικαίωμα στην εκπαίδευση, όπως ορίζεται από το *Άρθρο 26* (Ofoegbu, 2010; United Nations, 1948). Επιπλέον, η διασταύρωση της ΑεξΑΕ με άλλες εναλλακτικές μορφές εκπαίδευσης, όπως η εκπαίδευση ενηλίκων και η διαπολιτισμική εκπαίδευση ή ακόμα και η συμβατική εκπαίδευση (σε περιπτώσεις δυσκολιών ή/και κρίσεων) εξασφαλίζει εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε όλους/-ες (Lionarakis, 2008; Ofoegbu, 2010). Με άλλα λόγια, κάθε άτομο, σε οποιοδήποτε μέρος, για οποιονδήποτε λόγο και με οποιονδήποτε στόχο, μέσω της ΑεξΑΕ, έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει πρόσβαση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και σε κάθε της μορφή.

Επιπλέον, η ΑεξΑΕ χαρακτηρίζεται από ευελιξία, καθώς μπορεί να εφαρμοστεί είτε ανεξάρτητα, είτε συμπληρωματικά στη βασική εκπαίδευση και με σύγχρονο ή/και ασύγχρονο τρόπο, παραχωρώντας την ελευθερία επιλογής στους/στις σπουδαστές/-τριες, ως προς τον χρόνο και τον τόπο (Λιοναράκης κ.συν., 2020). Μέσω των σύγχρονων τεχνικών διδασκαλίας και μάθησης, του αλληλεπιδραστικού υλικού και της αξιοποίησης της τεχνολογίας, συνδέει τους/τις σπουδαστές/-τριες με την αγορά

εργασίας (UNESCO, 2015a, 2015b). Οι σπουδαστές/-τριες στην ΑεξΑΕ αποκτούν τόσο κάθετες δεξιότητες (πτυχία, πιστοποιητικά, βεβαιώσεις από επίσημους φορείς κ.ά.), όσο και οριζόντιες ή/και γνωστικές δεξιότητες (αυτονομία, κριτική σκέψη, συνεργατικότητα, προσαρμοστικότητα, δημιουργικότητα κ.ά.), οι οποίες είναι απαραίτητες για την ανταπόκριση στις απαιτήσεις του 21^{ου} αιώνα (Lionarakis, 2006, 2008).

Συνολικά, λοιπόν, η αξιοποίηση της ΑεξΑΕ στη σύγχρονη εποχή αποτελεί σημαντική εναλλακτική εκπαιδευτική επιλογή και έχει τη δυναμική να συνεισφέρει στην ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα. Η ΑεξΑΕ μπορεί να εξασφαλίσει την πρόσβαση στην εκπαίδευση και στη συνέχεια, μέσω της ενίσχυσης της διαπολιτισμικότητας και της αλληλοκατανόησης ανάμεσα σε ανθρώπους, ιδρύματα, φορείς και χώρες (Farahani, 2012; Paradakis κ.συν., 2002), να συνεισφέρει στην αρμονική συνύπαρξη και εν τέλει, στη διατήρηση της ειρήνης. Ωστόσο, η σημαντικότερη, ίσως, συνεισφορά της ΑεξΑΕ είναι η διαμόρφωση ενεργών πολιτών και η συμμετοχή τους στην Κοινωνία των Πολιτών (Λιοναράκης, 2013; Λιοναράκης κ συν., 2020). Χωρίς την ενεργοποίηση και συμμετοχή των ανθρώπων στην Κοινωνία των Πολιτών και τη διαμόρφωση του κοινωνικού γίνεσθαι, ο όποιος στόχος για αναπτυγμένες και βιώσιμες κοινωνίες δεν είναι υλοποιήσιμος. Με τη βοήθεια της ΑεξΑΕ και την εμβέλειά της σε παγκόσμιο επίπεδο, η Κοινωνία των Πολιτών θα μπορούσε να αναχθεί σε Παγκόσμια Κοινωνία των Πολιτών, όπου οι άνθρωποι δεν θα λειτουργούν, πλέον, μόνο ως ενεργοί πολίτες της χώρας τους, αλλά ως ενεργοί πολίτες του κόσμου. Το μανιφέστο της ΑεξΑΕ (Λιοναράκης κ συν., 2020) αφήνει σημαντική παρακαταθήκη για όλες αυτές τις προοπτικές και συμπληρώνει τη *Διακήρυξη του Incheon* (UNESCO 2015a, 2015b, 2015c), αφού θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό μέρος της ατζέντας για τις αλλαγές που προτείνονται από τα Ηνωμένα Έθνη για το άμεσο μέλλον.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Antonopoulou, H., Giannoulis, A., Theodorakopoulos, L., & Halkiopoulos, C. (2022). Distance Education Opportunities in the Fields of Social Justice, Equality, and Human Rights for Inmates During Pandemic. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4019002>

- Baker, F. W. (2017). An Alternative Approach: Openness in Education Over the Last 100 Years. *Tech Trends*, 61(2), 130–140. <https://doi.org/10.1007/s11528-016-0095-7>
- Cronin, C. (2017). Openness and Praxis: Exploring the Use of Open Educational Practices in Higher Education. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 18(5). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v18i5.3096>
- Farahani, M. F. (2012). Ethics Principles in Distance Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 890-894. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.218>
- Hussain, I. (n.d.). Role of Distance Education in promoting Access in Pakistan. *Asian Journal of Distance Education*, 6(2), 42-46. Retrieved September 24, 2023 from <https://www.learntechlib.org/p/185168/>
- Jones, C. (2015). Openness, technologies, business models and austerity. *Learning, Media and Technology*, 40(3), 328–349. <https://doi.org/10.1080/17439884.2015.1051307>
- Kawachi, P. (2008). The UDHR right to education: how distance education helps to achieve this. *Formamente*, 141-174. Retrieved September 24, 2023 from https://formamente.guideassociation.org/wpcontent/uploads/2008_3_4_Paul_Kawachi.pdf
- Life Long Learning Platform. (2015). *Manifesto. Building the future of learning in Europe*. Retrieved September 24, 2023 from https://lllplatform.eu/lll/wpcontent/uploads/2016/05/manifesto_illplatform_building-the-future-of-learning_web.pdf
- Lionarakis, A. (2006). Learning through Action and Cognitive Skills in Distance Education. *Proceedings of the 11th Annual Teaching Learning and Technology Conference, University of Hawaii*, 132–138. Retrieved September 24, 2023 from <https://tccpapers.coe.hawaii.edu/archive/2006/lionarakis.pdf>
- Lionarakis, A. (2008). The theory of distance education and its complexity. *The European Journal of Open, Distance and E-Learning*, 11. Retrieved September 24, 2023 from <https://old.eurodl.org/?p=archives&year=2008&halfyear=1&article=310>
- Λιοναράκης Α. (2013). Κοινωνία των πολιτών και άτυπη μάθηση: δύο διαμορφωτές του πολιτικού γίνεσθαι και του εκπαιδευτικού συστήματος. Στο Α. Κοντάκος & Φ. Καλαβάσης (Επιμ.), *Θέματα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού – Κοινωνικά Δίκτυα και Σχολική Μονάδα: Γέφυρες και νοήματα* (σελ. 163 – 175). Αθήνα: Διάδραση.
- Λιοναράκης, Α., Μανούσου, Ε., Χαρτοφύλακα, Α. Μ., Παπαδημητρίου, Σ., & Ιωακεμίδου, Β. (2020). Διακήρυξη για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Editorial). *Open Education: The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 16(1), 4-8. <https://doi.org/10.12681/jode.23741>
- Mishra, S. (2017). Open educational resources: removing barriers from within. *Distance Education*, 38(3), 369–380. <https://doi.org/10.1080/01587919.2017.1369350>
- Ofoegbu, I. F. (2010). Female access to basic education: a case for open distance learning (ODL). *Edo Journal of Counselling*, 2(1), 46-57. <https://doi.org/10.4314/ejc.v2i1.52653>
- Pandey, U. C. (2021). Prison education through Open and Distance Learning: Experiences from India. In E. Sengupta & P. Blessinger, P (Eds.), *International Perspectives in Social Justice Programs at the Institutional and Community Levels. Innovations in Higher Education Teaching and*

Learning (vol. 37, pp. 57-76). Bingley: Emerald Publishing Limited.

<https://doi.org/10.1108/S2055-364120210000037005>

Papadakis, S., Bitsis, C., & Lionarakis, A. (2002). Hellenic Open University: The New Challenge in 21st Century Greece. *Proceedings of the 2002 EDEN Annual Conference*, 153-160. Retrieved September 24, 2023 from

<http://www.edenonline.org/eden.php?menuId=142&contentId=173>

Ribeiro, P. M. S. (2016). Developing intercultural awareness using digital storytelling. *Language and Intercultural Communication*, 16(1), 69-82. 10.1080/14708477.2015.1113752

Sakkoula, N. (2021). The Intercultural Aspect of Distance Education in Greece: A Case Study of Exploring Educational Leadership's Representations During the Covid-19 Pandemic. *International Journal of Teaching and Learning*, 1(1), 35-45. <https://doi.org/10.17501/26827034.2021.1103>

Sakkoula, N. (2022). Open & Distance Education as a body of the Human Right to education. *Journal of Education and Human Development*, 11(1), 28-31. <https://doi.org/10.15640/jehd.v11n1a3>

UNESCO. (2015a). *The Incheon declaration. Education 2030. Towards inclusive and equitable quality lifelong learning for all*. Retrieved September 24, 2023 from

<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813m.pdf>

UNESCO. (2015b). *Education 2030. The Incheon declaration and framework for action for the sustainable goal 4*. Retrieved September 24, 2023 from

<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245656E.pdf>

UNESCO. (2015c). *Sustainable development goal 4 and its targets*. Retrieved September 24, 2023 from

<https://en.unesco.org/education2030-sdg4/targets>

United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights (Article 26)*. Retrieved September 24, 2023 from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of%20human-rights>

Wiley, D. (2006). Open Source, Openness, and Higher Education. *Journal of Online Education*, 3(1). Retrieved September 24, 2023 from <https://eric.ed.gov/?id=EJ847820>

Παράρτημα 1

Διακήρυξη για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Εκπαίδευση, ενεργός πολίτης και δημοκρατικές αξίες

Στη σύγχρονη Ελλάδα η διαπολιτισμική συνεργασία όλων των ανθρώπων αποτελεί το κλειδί για μια χώρα με σεβασμό, συμμετοχή και συνοχή σε όλες τις δομές της. Όλοι οι άνθρωποι, ανεξάρτητα από φύλο, χρώμα, θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις, συνιστούν την Κοινωνία των Πολιτών, είναι εν δυνάμει ενεργοί πολίτες και έχουν δικαίωμα στη γνώση και στη διαμόρφωση της συμμετοχής, της δημοκρατίας και του ενεργού πολίτη. Η εκπαίδευση θα πρέπει να ενδυναμώσει τη δημοκρατική

συνείδηση, την ανοχή και τον σεβασμό σε όλα τα επίπεδα. Η εκπαίδευση και όλες οι εναλλακτικές της μορφές (εξ αποστάσεως, συμβατική και σχολική, ενηλίκων, δια βίου, κατάρτιση και συνεχιζόμενη, τυπική και μη τυπική κ.α.) θα πρέπει να συμβάλει στις ανθρώπινες αξίες και σε αυτές της δημοκρατικής συμμετοχής. Η πολιτική και κοινωνική οργάνωση της χώρας έχει ανάγκη μια υγιή Κοινωνία των Πολιτών που συνεισφέρει στις αξίες αυτές, ενεργοποιεί τον πολίτη και αναπτύσσεται μέσα από τυπικές και μη τυπικές μορφές εκπαίδευσης.

Δεξιότητες απαραίτητες σε μια κοινωνία που αλλάζει

Η εκπαίδευση (τυπική και μη τυπική) προσφέρει δεξιότητες, οφέλη και δυνατότητες συμμετοχής σε διαδικασίες βασικών δεξιοτήτων, κατάρτισης και γνώσεων σε μια κοινωνία που βρίσκεται σε συνεχή αλλαγή. Βοηθάει τους πολίτες στην εργασία τους αλλά και στη ζωή τους. Η τυπική και μη τυπική εκπαίδευση μπορεί να διαμορφώσει τις ζωές των πολιτών και να προσφέρει νέες δυνατότητες εργασίας, να ανοίξει τις πόρτες στη συμβατική εκπαίδευση, να βοηθήσει στη μείωση της διαρροής και εγκατάλειψης του σχολείου, να ενεργοποιήσει την ανθρώπινη επιθυμία για καλλιτεχνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες και να υποστηρίξει μια ζωή με περισσότερη υγεία και ευαισθησία για το περιβάλλον.

Η δύναμη της μάθησης, ανοικτή εκπαίδευση, συμμετοχή και πρόσβαση στη γνώση

Η εκπαίδευση και οι εναλλακτικές της μορφές συνεισφέρουν στις δημοκρατικές αξίες και τη συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικού ιστού. Ενθαρρύνουν τη διαφάνεια και την ανάπτυξη της Κοινωνίας των Πολιτών καθώς βοηθούν την ενδυνάμωση της γνώσης και την κριτική σκέψη των πολιτών. Η ίδια η γνώση και οι διαδικασίες της μάθησης αποτελούν μια ξεχωριστή δύναμη. Δύναμη κοινωνική και προσωπική του κάθε ανθρώπου να διαμορφώσει και να αναδείξει τη συμμετοχή του στην κοινωνία της γνώσης. Η εκπαίδευση όλων των βαθμίδων πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους του ανθρώπους. Είναι αναφαίρετο δικαίωμα. Τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, όλες οι εκπαιδευτικές δομές θα πρέπει να ανοίξουν και να είναι προσβάσιμες στον κάθε πολίτη. Επίσης, η θεώρηση της ανοικτής εκπαίδευσης μας οδηγεί σε ένα δημοκρατικό εκπαιδευτικό σύστημα, σε ένα σύστημα που σέβεται τον

μαθητή και τον δάσκαλο, σε ένα σύστημα που πλάθεται καθημερινά από τις ανάγκες της κοινωνίας, διαμορφώνεται, αλλάζει, προσαρμόζεται, αγκαλιάζει νέες ιδέες και σύγχρονες εφαρμογές. Είναι ο πυρήνας του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος που δίνει ζωή και ανάσα σε κάθε συμβατικό παρελθόν και ανοίγει νέους ορίζοντες για την εκπαίδευση, την παιδεία και την καλλιέργεια των ανθρώπων. Η προσβασιμότητα αποτελεί έναν κρίσιμο παράγοντα, καθώς είναι σημαντικό να προσφέρει κάθε δυνατή ευκαιρία συμμετοχής σε όλους. Οι ιδιαιτερότητες και οι ανάγκες σε εξοπλισμό και βασικές ψηφιακές δεξιότητες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον σχεδιασμό και τη συνολική οργάνωση της εκπαιδευτικής ζωής της χώρας μας.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία εκπαίδευσης, η οποία, για να είναι ποιοτική και αποτελεσματική, απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό από το πρώτο ως το τελευταίο βήμα. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης πραγματοποιείται με ολοκληρωμένα συστήματα εκπαίδευσης, με σύγχρονες διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης, άρτια οργανωμένα με διοικητικές, υποστηρικτικές και εκπαιδευτικές δομές, οι οποίες σχεδιάζουν όλο το πλαίσιο και ορίζουν τις ποιοτικές προδιαγραφές με λεπτομέρειες. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση προσδιορίζεται από τη θεώρηση «τους μαθαίνουμε πώς να μαθαίνουν».

Το υλικό που διδάσκει

Το κατάλληλα διαμορφωμένο για εξ αποστάσεως εκπαίδευση εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητά της. Η δημιουργία νέου ψηφιακού ή/και έντυπου εκπαιδευτικού υλικού ακολουθεί συγκεκριμένες παιδαγωγικές προδιαγραφές που απαιτούν μεγάλη προετοιμασία, γνώσεις, εμπειρία και προσήλωση στο αποτέλεσμα. Το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι σαφές και επεξηγηματικό, να προσελκύει το ενδιαφέρον, να υποστηρίζει αποτελεσματικά τους εκπαιδευόμενους στη μαθησιακή διαδικασία, ακόμη και όταν μελετούν μόνοι τους, να δίνει ευκαιρίες για ενεργό συμμετοχή και δράση, να ανατροφοδοτεί, να συμβάλει στην αλληλεπίδραση

και την αυτοαξιολόγηση. Το εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνει έναν δάσκαλο σε ετοιμότητα που διδάσκει τους μαθητές και τους βοηθά να αναπτύξουν δεξιότητες και να αποκτήσουν γνώσεις. Με άλλα λόγια, να απαντά με ελκυστικούς και ενδιαφέροντες τρόπους το «τι», το «πώς», το «γιατί».

Οι τεχνολογίες

Οι τεχνολογίες αποτελούν απαραίτητα μέσα και εργαλεία που αξιοποιούνται για την υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η έμφαση θα πρέπει πάντα να δίνεται στο περιεχόμενο, την εκπαιδευτική διαδικασία και την παιδαγωγική αξιοποίηση των τεχνολογικών μέσων με όρους ποιότητας και αποτελεσματικότητας. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητος ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός που αφορά σε σαφείς διδακτικούς και μαθησιακούς στόχους, τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, δραστηριότητες αλληλεπίδρασης, δυναμική εμπλοκή των μαθητών, κριτική σκέψη, ελευθερία έκφρασής τους κ.ά. Στο πλαίσιο του συνολικού σχεδιασμού δίνεται έμφαση στην αλληλεπίδραση, τη συνεργασία και τη συμπληρωματικότητα των σύγχρονων και ασύγχρονων μορφών εκπαίδευσης. Επισημαίνεται ότι οι σύγχρονες μορφές εκπαίδευσης (τηλεκπαίδευση, τηλεδιάσκεψεις κτλ.) δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρούνται ως η μεταφορά ενός μαθήματος από την αίθουσα διδασκαλίας στην ψηφιακή αίθουσα. Ο ρόλος των τηλεδιασκέψεων αφορά στην επικοινωνία, την αλληλεπίδραση, την υποστήριξη, τη συμμετοχή και όχι στη διδασκαλία, όπως υλοποιείται στη συμβατική εκπαίδευση.

Η σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση

Στον παιδαγωγικό σχεδιασμό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης πρέπει να συμπεριλαμβάνεται τόσο η ασύγχρονη όσο και σύγχρονη εκπαίδευση. Η ασύγχρονη συνδέεται άμεσα με το εκπαιδευτικό υλικό ενώ η σύγχρονη εκπαίδευση υποστηρίζει το υλικό και την επικοινωνία και αξιοποιείται από αυτή. Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός είναι απαραίτητος με παιδαγωγικούς όρους και ιδιαίτερα το ειδικά διαμορφωμένο υλικό που θα αφορά δραστηριότητες εμπλοκής των μαθητών που θα υλοποιηθούν από όλη την ομάδα. Με αυτούς τους τρόπους αναδεικνύεται η διαφορά της επικοινωνίας από τη διδασκαλία και μάθηση και η διαφορά του περιεχομένου από

το μέσον. Πάνω απ' όλα όμως αναδεικνύεται η διαφορά της πληροφορίας από τη γνώση. Δηλαδή, το ζητούμενο σε όλες τις δομές εκπαίδευσης είναι οι μαθητές να μετουσιώσουν την πληροφορία σε γνώση. Έτσι μόνο θα έχουμε μια αποτελεσματική εκπαιδευτική διαδικασία.

Η επικοινωνία

Η αίθουσα και η σχολική τάξη δεν θα πρέπει να αντικατασταθούν από την ψηφιακή τηλεδιάσκεψη. Η οθόνη του υπολογιστή δεν μπορεί και δεν πρέπει να ανατρέψει την ανθρώπινη φυσική παρουσία ούτε την ουσιαστική επικοινωνία. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν αντικαθιστά τη φυσική παρουσία δασκάλου και μαθητών σε μια αίθουσα. Αξιοποιείται όταν υπάρχουν υποκειμενικές ή/και αντικειμενικές δυσκολίες στη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αξιοποιείται όταν δίνει λύσεις σε προβλήματα προσβασιμότητας και φυσικών αποστάσεων. Σε φυσιολογικές συνθήκες οι μαθητές / φοιτητές θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα επιλογών στη μορφή της εκπαίδευσης που θα ακολουθήσουν. Η καθολική προσφυγή στα ψηφιακά μέσα μειώνει σε μεγάλο βαθμό τις δυνατότητες της σύγχρονης παιδαγωγικής και την απαραίτητη αλληλεπίδραση που υπάρχει μεταξύ του διδάσκοντα και των μαθητών / φοιτητών. Στην περίπτωση αυτή τα ψηφιακά μέσα προσφέρουν οφέλη στον φορέα παροχής εκπαίδευσης μόνο με όρους οικονομικούς.

Αντώνης Λιοναράκης

Ευαγγελία Μανούσου

Αντωνία-Μαρία Χαρτοφύλακα

Σοφία Παπαδημητρίου

Βασιλική Ιωακειμίδου

Λιοναράκης, Α., Μανούσου, Ε., Χαρτοφύλακα, Α. Μ., Παπαδημητρίου, Σ., & Ιωακειμίδου, Β. (2020). Διακήρυξη για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Editorial). *Open Education: The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 16(1), 4-8.
<https://doi.org/10.12681/jode.23741>